

Opština Rožaje

Opština ROŽAJE

PLAN ODRŽIVE URBANE MOBILNOSTI

supported by
giz
Technische Zusammenarbeit
für nachhaltige
Zusammenarbeit (GIZ) GmbH

ZAJEDNICA OPŠTINA CRNE GORE

OPŠTINA ROŽAJE - PLAN ODRŽIVE URBANE MOBILNOSTI

Autor:

Stefan Bulatović

Implementira:

Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH
u ime njemačkog Saveznog ministarstva za ekonomsku saradnju i razvoj (BMZ)

U okviru projekta:

„Održiva urbana mobilnost u zemljama jugoistočne Evrope (SUMSEEC II)“

Open Regional Fund for South-East Europe – Energy Efficiency (ORF-EE)

GIZ Country Office Bosnia and Herzegovina
Zmaja od Bosne 7-7a (Importanne Centar 03/IV)
71000 Sarajevo, Bosnia and Herzegovina (BiH)
T + 387 33 957 500
F + 387 33 957 521
giz-bosnienherzegowina@giz.de
www.giz.de

Partner:

Zajednica opština Crne Gore

Koordinator ispred Zajednice opština Crne Gore:

Marija Kljajić

Grafički dizajn:

IMPULS studio

Naslovna fotografija:

Damira Kalač

Godina izrade:

Jul 2020.

UVOD

Rožaje je planinski grad na krajnjem sjeveroistoku Crne Gore, smješten u dolini rijeke Ibar i podnožju planinskog masiva Hajle. Zahvaljujući prirodnim ljepotama, oličenim u prostranim četinarskim šumama, planinskim pašnjacima i mineralnim izvorima, Rožaje posjeduje ogroman turistički potencijal, koji može biti pokretač razvoja opštine.

Zbog blizine granice sa Srbijom i Kosovom, Rožaje predstavlja važno saobraćajno čvorište u ovom dijelu Crne Gore. S druge strane, kao i većina drugih opština na sjeveru, Rožaje se suočava sa brojnim izazovima u pogledu saobraćaja i mobilnosti, koji mahom proističu iz prostorno-urbanističkih osobenosti, geografsko-klimatskih prilika, tradicionalnog saobraćajnog planiranja i putnih navika. Na te izazove nije moguće odgovoriti jednostranim

pristupom, već putem sveobuhvatnog i održivog načina planiranja saobraćaja, zasnovanog na provjerenoj metodologiji i dobrim praksama iz evropskih gradova.

Među izazovima na polju saobraćaja i mobilnosti u Rožajama izdvaja se prevelika zavisnost od individualnog motornog prevoza, što negativno utiče na bezbjednost ljudi na ulicama, protok saobraćaja, ljudsko zdravlje i životnu sredinu. S druge strane, neodgovarajući uslovi za pješaćenje i upotrebu bicikla, kao i odsustvo javnog prevoza, značajno otežavaju prelazak na održive vidove kretanja. Sve to, u kombinaciji sa saobraćajnim planiranjem koje je uglavnom usredsređeno na motorna vozila, vodi ka lošijem kvalitetu života stanovnika Rožaja.

Kako bi odgovorila na ove izazove, Opština Rožaje je tokom 2019. godine konkurisala za podršku za izradu rješenja kojima se podstiče održiva mobilnost i dobila priliku da među prvim opštinama u Crnoj Gori izradi Plan održive urbane mobilnosti. Donošenje takvog plana podrazumijeva potpuno nov pristup saobraćajnom planiranju, koje je transparen-

tno, inkluzivno i sveobuhvatno. Ovaj plan treba da poboljša stanje saobraćaja i mobilnosti u urbanom području Rožaja, sa posebnim naglaskom na naselje Bandžovo brdo, a naročito kroz unapređenje uslova za pješčenje i upotrebu bicikla, javni prevoz i optimizaciju motornog saobraćaja. Drugim riječima, ovakav plan treba da pomogne Opštini da javni prostor učini ugodnijim, bezbjednijim i pristupačnijim. Izradu plana finansirala je Njemačka agencija za međunarodnu saradnju (GIZ), a sprovodila Zajednica opština Crne Gore. Ovim planom Opština je predvidjela niz mjera na području saobraćaja i mobilnosti, čijom će realizacijom trasirati put ka ostvarivanju strateške vizije budućnosti Rožaja i većeg kvaliteta života u ovom gradu.

O PLANU ODRŽIVE URBANE MOBILNOSTI

Plan održive urbane mobilnosti je strateški dokument opštine kojim se stvaraju preduslovi za održivo planiranje mobilnosti i rješavanje saobraćajnih izazova u urbanim područjima kroz uravnotežen tretman svih vidova prevoza. Takav plan predstavlja novi pristup planiranju saobraćaja, koji treba da omogući veći kvalitet života u gradovima za sadašnje i buduće generacije, a kojim se nastoji da se različiti vidovi prevoza integrišu u skladan sistem, da se u planiranje i realizaciju rješenja na polju mobilnosti uključi javnost, te i da se stalno vrši praćenje i ocjena realizovanih mjera.

Cilj Plana održive urbane mobilnosti je da poboljša pristupačnost i kvalitet života za sve građane kroz uspostavljanje održivog saobraćaja i uravnotežen razvoj svih vidova prevoza. Donošenjem ovakvog plana Opština Rožaje nastoji da:

- poveća atraktivnost i kvalitet života za svoje građane
- poboljša bezbjednost svih učesnika u saobraćaju
- smanji zagađenje i emisiju štetnih gasova
- osigura dostupnost poslova i usluga
- smanji troškove mobilnosti
- poboljša energetska efikasnost
- unaprijedi održivi privredni razvoj

Osnovni zadatak plana jeste da predvidi mjere održive urbane mobilnosti na osnovu kojih će Opština Rožaje iz sopstvenih resursa i uz pomoć eksterne podrške unaprijediti stanje saobraćaja i mobilnosti u opštini.

METODOLOGIJA

Izrada Plana održive urbane mobilnosti realizovana je u skladu *Smjernicama za izradu i sprovođenje Plana održive urbane mobilnosti – SUMP* (Rupprecht Consult, 2019)¹, te uzimajući u obzir *Smjernice za pripremu Sveobuhvatne saobraćajne strategije*² slovenačkog Ministarstva za infrastrukturu i prostor (2012).

Samom procesu izrade plana za opštinu Rožaje prethodile su četiri radionice sa ključnim zainteresovanim stranama kako bi se na sveobuhvatan način pristupilo izradi ovog dokumenta. Budući da ovakav način planiranja saobraćaja karakteriše transparentnost i inkluzivnost, u rad na pripremi plana bili su uključeni relevantni činioци za koje ovakav plan može biti od značaja. Tako su uz koordinaciju lokalnog eksperta za održivu urbanu mobilnost u rad bili uključeni i predstavnici Opštine odgovorni za pitanja saobraćaja, prostornog

planiranja, životne sredine i turizma, zatim službenici komunalne policije, služba zaštite, odbornici, predstavnici mjesne zajednice Bandžovo brdo, predstavnici Turističke organizacije Rožaje, predstavnici civilnog sektora, radnici u prosvjeti, te ugostitelji i privrednici. Svi oni su na predlog Opštine činili širu radnu grupu, dok je užu radnu grupu činilo 5 članova iz redova opštine i civilnog sektora. Transparentnost je dodatno osigurana učešćem šire javnosti na radionicama i u anketama, što je doprinijelo sveobuhvatnijem uvidu u stanje, potrebe i očekivanja u pogledu planiranja mobilnosti u Rožajama.

Na prvoj radionici, koja je organizovana za širu radnu grupu, utvrđena je vizija uspješne budućnosti Rožaja u pogledu mobilnosti, koja je tokom cjelokupnog procesa služila kao ideja vodilja. Na drugoj radionici, koja je organizovana za užu radnu grupu, predstavljena je analiza postojećeg stanja saobraćaja i mobilnosti u Rožajama, na osnovu koje su utvrđeni strateški ciljevi, operativni ciljevi, ciljne vrijednosti i indikatori, takođe u okviru uže radne grupe. Konačno, na završnoj radionici, koja je ponovo okupila širu radnu grupu, utvrđene su konkretne mjere koje će Opština sprovesti kako bi u narednih pet godina unaprijedila stanje mobilnosti.

Takvim pristupom su se u obzir uzele potrebe i prioriteti svih koji funkcionišu u urbanom području Rožaja, uz uravnotežen tretman svih vidova prevoza. Ipak, za razliku od tradicionalnog planiranja saobraćaja, koje u fokusu ima motorni prevoz i brzinu, ovakvim inovativnim načinom planiranja se u središte saobraćajne politke stavlja čovjek i njegov kvalitet života, sa posebnim naglaskom na dostupnost, socijalnu jednakost, zdravlje, kvalitet životne sredine i ekonomsku održivost.

1 Rupprecht Consult (ed.). 2019. *Guidelines for Developing and Implementing a Sustainable Urban Mobility Plan (2nd edition)*. Dostupno na: https://www.eltis.org/sites/default/files/sump_guidelines_2019_interactive_document_1.pdf

2 Plevnik, A., Mladenovič, L., Balant, M., in Ružič, L., 2012. *Trajnostna mobilnost za uspešno prihodnost*. Ljubljana: Ministrstvo za infrastrukturu in prostor. Dostupno na: http://sptm.si/wp-content/uploads/2019/05/TM_Brosura_FINAL_Civitas.pdf

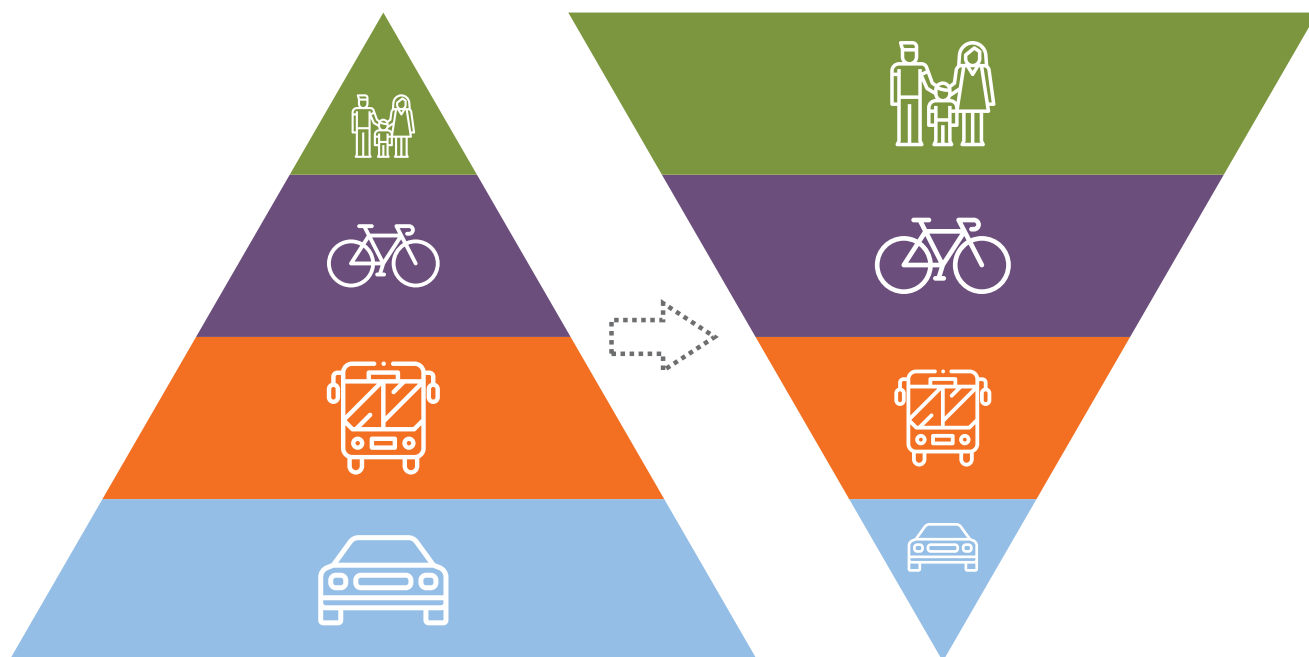
PREDNOSTI ODRŽIVOG PLANIRANJA MOBILNOSTI

Održivo planiranje mobilnosti predstavlja novi pristup planiranju saobraćaja, kojim se nadograđuju postojeće saobraćajne prakse. Naime, za razliku od dosadašnje paradigme saobraćajnog planiranja, koja je bila usredsređena na propusnost i infrastrukturu (puteve, parkirališta, kružne tokove, mostove i sl.), ovakvim modernim načinom planiranja se u središte saobraćajne politike stavlja čovjek i njegov kvalitet života, sa posebnim naglaskom na dostupnost, socijalnu jednakost, zdravlje, kvalitet životne sredine i ekonomsku održivost. Krajnji cilj održivog planiranja mobilnosti

je kvalitetan životni prostor, u kojem saobraćaj funkcioniše kao skladna cjelina zahvaljujući unapređenju održivih vidova prevoza.

Opredijeljenost građana Rožaja za održivu mobilnost motivisano je brojnim prednostima koje takav integralni pristup donosi, a koji podrazumijeva:

- uključivanje stručnjaka iz različitih oblasti, ne samo iz domena saobraćaja
- ravnotežu između privrednog razvoja, socijalne pravde i kvaliteta životne sredine
- učešće šire javnosti u svim fazama planiranja
- postizanje mjerljivih ciljeva
- uzimanje u obzir širih društvenih koristi
- racionalno korišćenje javnih resursa
- finansijsku održivost kroz rješenja koja su realna, praktična i ostvariva sa raspoloživim resursima

Slika 3. Obrnuta saobraćajna piramida, kojom se prioritet u planiranju prvo daje pješacima, biciklistima i javnom prevozu, pa tek onda automobilima.

Održivo planiranje mobilnosti opštini Rožaje može donijeti brojne prednosti, kao što su:

Bolji kvalitet života

Plan održive urbane mobilnosti je plan za ljude, a ne za automobile i saobraćaj. To se ogleda u kvalitetnijim javnim prostorima, poboljšanoj bezbjednosti djece, smanjenju izduvnih gasova, i sl.

Pozitivni učinci na životnu sredinu i zdravlje

Rad na poboljšanju kvaliteta vazduha, smanjenju buke, ublažavanju klimatskih promjena i podsticanju aktivnog kretanja pješke ili biciklom ima pozitivan učinak na zdravlje i donosi značajne uštede u oblasti zdravstva.

Poboljšana mobilnost i pristupačnost

Kroz održivo planiranje saobraćaja obezbjeđuje se bolja mobilnost svih stanovnika i omogućava bolji pristup različitim područjima i uslugama.

Bolji imidž opštine

Opština koja teži održivom planiranju saobraćaja smatra se inovativnom i naprednom.

Odluke koje podržava javnost

Planiranje za ljude podrazumijeva planiranje sa ljudima. Uključivanjem građana i šireg kruga zainteresovanih strana, odluke koje se odnose na planiranje mobilnosti na taj način stiču visok nivo legitimeteta među građanima. Takođe, planiranje održive mobilnosti je zajednički interes svih subjekata, bez obzira na međusobne razlike.

Nova i dugoročna strateška vizija

Plan održive urbane mobilnosti nudi dugoročnu stratešku viziju uspješne budućnosti. Njime se podstiče kultura efikasnog planiranja koja nastoji da integriše različite sektorske politike i prioritete lokalne samouprave i susjednih opština, stvarajući time uslove za ostvarenje drugih ciljeva opštine (privrednih, socijalnih i ekoloških).

Poboljšanje pristupa fondovima

Donošenje plana održive urbane mobilnosti može poboljšati pristup fondovima i opštini omogućiti značajnu prednost u konkurisanju za raspodjelu sredstava, kako na nacionalnom tako i na evropskom nivou.

KLJUČNI STRATEŠKI IZAZOVI

U sklopu izrade Plana održive urbane mobilnosti urađena je analiza trenutnog stanja saobraćaja i mobilnosti, koja je pokazala da se Rožaje suočava sa nizom izazova koji su direktno ili indirektno povezani sa saobraćajem. U nastavku slijedi pregled ključnih strateških izazova koji predstavljaju osnovno polazište ovog plana.

SAOBRAĆAJNA POLITIKA PREVIŠE USMJERENA NA MOTorni SAOBRAĆAJ

Dosadašnji način planiranja saobraćaja u Rožajama bio je usmjeren na rješavanje trenutnih potreba i problema. Pored toga, opština do sada nije izrađivala planska dokumenta kojima se pitanje saobraćaja i mobilnosti tre-

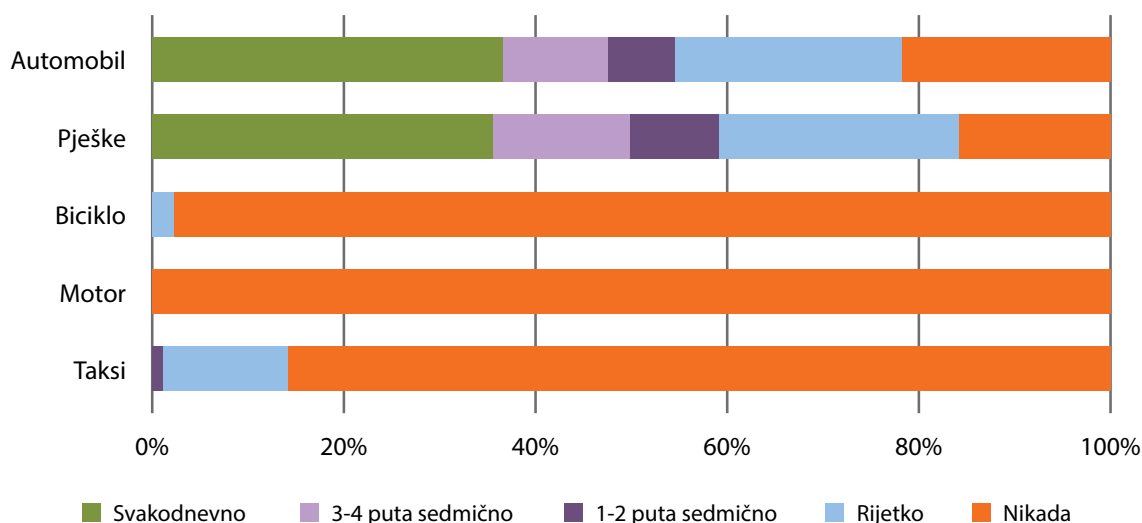
tira na strateški i sveobuhvatan način. Tako je aktuelna saobraćajna politika dominantno usredsređena na motorni saobraćaj, pa se infrastrukturni projekti uglavnom sprovode radi zadovoljenja potreba ovog vida prevoza³. S druge strane, potrebe pješaka i biciklista tretiraju kao sekundarne u odnosu na motorni saobraćaj, a ovi vidovi kretanja se i dalje uglavnom doživljavaju kao vid rekreacije. Dodatno, javni gradski prevoz ne postoji, pa se time dodatno podstiče upotreba ličnih automobila za prevoz.

PREKOMJERNO OSLANJANJE NA LIČNI AUTOMOBIL

Anketa koja je polovinom decembra 2019. godine sprovedena elektronskim putem među zaposlenima u Opštini i prosvjeti pokazala je da je automobil glavno prevozno sredstvo na putu do posla, iako većina ispitanika živi najdalje 3 kilometra od svog radnog mjesta. Takođe, anketa koja je sprovedena među učenicima OŠ „25. maj“ pokazala je da 27% osnovaca u školu dolazi automobilom (uz pratnju roditelja ili odraslih).

3 Vidjeti Strateški plan razvoja Opštine Rožaje

Rožaje: Način putovanja do posla

NEADEKVATNI USLOVI ZA PJEŠAČENJE I UPOTREBU BICIKLA

U analizi stanja je utvrđeno da su uslovi za pješačenje na niskom nivou. To se posebno odnosi na naselje Bandžovo brdo, u kojem mnoge saobraćajnice nemaju trotoare, kao ni urbani mobilijar, drveće i ostale komponente koje su značajne za kretanje pješke. Time je direktno ugrožena bezbjednost pješaka, koji su u Rožajama nerijetko prinuđeni da se kreću samim kolovozom.

Putevi prema školama su naročito neuslovni, pa duž saobraćajnica koja prolazi pored OŠ „25. maj“ ne postoje trotoari, dok su srednjoškolski koji iz centralnog dijela Rožaja idu prema Gimnaziji ili Srednjoj stručnoj školi prinuđeni da prelaze opasan magistralni put na lokaciji Kolorado. Biciklistička infrastruktura gotovo da ne postoji, pa su biciklisti prinuđeni da se kreću kolovozom zajedno sa motornim vozilima.

INFRASTRUKTURA NIJE PRILAGOĐENA SVIMA

Pored neadekvatnih uslova za pješačenje i upotrebu bicikla, infrastruktura naročito nije prilagođena najugroženijima – osobama sa invaliditetom (OSI) i osobama smanjene pokretljivosti. Trotoari uglavnom nisu prilagođeni ovim kategorijama, dok brojne javne ustanove još uvijek ne posjeduju rampe za OSI. Pored toga, usljed velikog broja nepropisno parkiranih vozila na pješačkim površinama i ulicama, pješacima je značajno otežano kretanje, posebno u najužem dijelu grada.

KLJUČNE STRATEŠKE MOGUĆNOSTI

Tokom analize stanja prepoznate brojne strateške mogućnosti za značajno unapređenje mobilnosti u Rožajama, a samim tim i za bolji kvalitet života u opštini.

POTENCIJAL ZA AKTIVNE VIDOVE PREVOZA

Gustina urbanih cjelina i blizina javnih ustanova u Rožajama predstavljaju veliki potencijal za aktivne vidove prevoza kao što je pješčenje. U sklopu analize stanja utvrdili smo da se gotovo kompletno urbano područje Rožaja nalazi na najviše 15 minuta pješke od osnovne škole „25. maj“, u koju ide većina gradskih osnovaca. To nas navodi na zaključak da veliki broj osnovaca do škole može ići pješke, a anketa je pokazala da je upravo to najpoželjniji vid putovanja do škole za učenike. Uz to, anketa među zaposlenima pokazala je da bi više

od polovine željelo da na posao ide na aktivan način – pješke ili biciklom, ukoliko bi imali tu mogućnost.

RACIONALNIJA UPOTREBA AUTOMOBILA

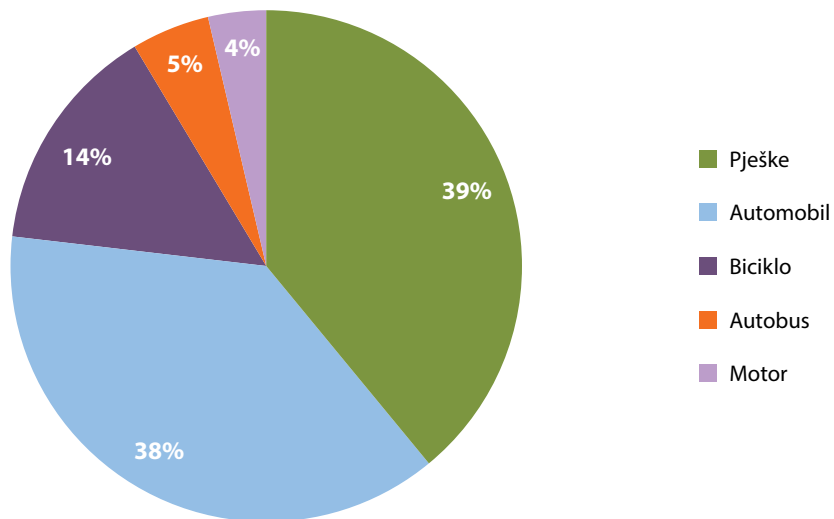
Budući da većina stanovništva ne prelazi velike razdaljine u toku dana, to otvara mogućnost za racionalniju upotrebu automobila. Time bi se značajno smanjio problem nedostatka parking prostora u centru grada, ali i problem nepropisnog parkiranja, posebno na trotoarima i drugim pješačkim površinama. Pored toga, na brojnim saobraćajnicama moguće je sprovesti jednostavne i taktičke intervencije kojima bi se smanjila brzina kretanja vozila, a time i povećala bezbjednost svih učesnika u saobraćaju.

JAČANJE EKOLOŠKE SVIJESTI

U intervjuima sa građanima, kao i na osnovu povratnih informacija sa radionica, primjetna je velika želja za poboljšanjem ekoloških prilika u opštini, naročito u pogledu jačanja svijesti. Time se otvara mogućnost promocije održivih vidova prevoza kroz isticanje njihovih pozitivnih učinaka na očuvanje životne sredine.

Kako biste najradije išli na posao?

Anketa o putnim navikama u Rožajama

- OŠ „25. maj“
- 5 minuta pješke od OŠ „25. maj“
- 10 minuta pješke od OŠ „25. maj“
- 15 minuta pješke od OŠ „25. maj“

Mapa područja udaljenih na 5, 10 i 15 minuta pješke od OŠ „25. maj“

VIZIJA MOBILNOSTI U ROŽAJAMA

Vizija opštine Rožaje u pogledu održive urbane mobilnosti predstavlja polaznu osnovu cjelokupnog procesa izrade Plana održive urbane mobilnosti. Vizija je opis željenog stanja, koje će poslužiti u utvrđivanju ciljeva i mjera i na kojoj se zasniva čitav plan. Ona u obzir uzima sve vidove prevoza, ali i širi prostorni i društveno-ekonomski razvoj, životnu sredi-

nu, socijalnu pravdu, zdravlje i bezbjednost. U oblikovanje vizije bio je uključen širok spektar zainteresovanih strana, čime je osiguran opšti konsenzus.

Šira radna grupa je tako utvrdila sljedeću viziju Rožaja:

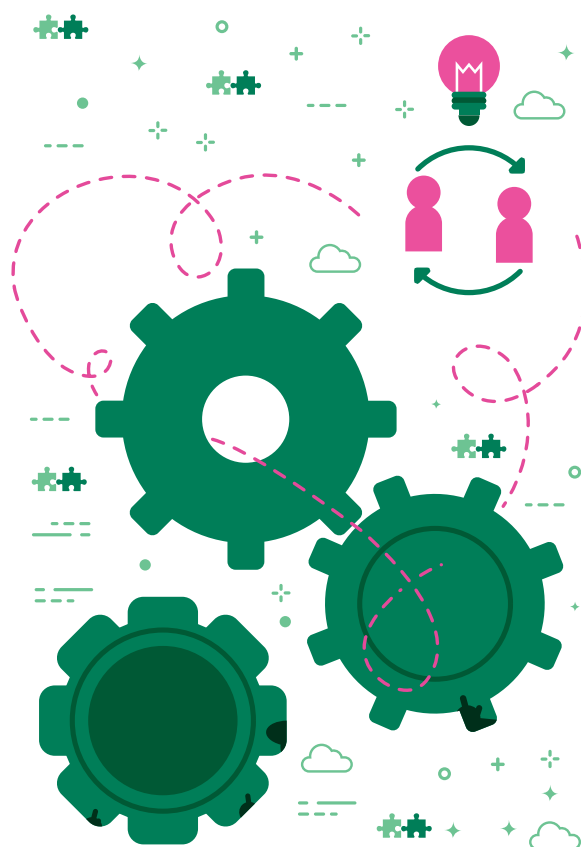
„Rožaje je opština koja njeguje ekološke vrijednosti i koja je snažno orijentisana ka promovisanju aktivnih vidova mobilnosti. Prepoznatljiva po čistom vazduhu i odgovornom odnosu građana prema životnoj sredini, Rožaje je dobro povezani i visokorazvijeni turistički centar koji predstavlja oazu zdravlja, harmonije i održivosti.“

STRATEŠKI CILJEVI

U cilju ostvarivanja definisane vizije utvrđeni su sljedeći strateški ciljevi:

- Povećati bezbjednost u saobraćaju, naročito za one najugroženije, poput djece, starih i osoba sa invaliditetom
- Ojačati svijest građana o očuvanju životne sredine, uz kontinuiran rad na smanjenju izduvnih gasova i čistoj prirodi (smanjenje otpada i otpadnih voda)
- Poboljšati kvalitet života i zdravlje ljudi kroz poboljšanje uslova za aktivne vidove prevoza poput pješaćenja i upotrebe bicikla, te obezbjeđivanje pristupačnosti glavnim uslugama za lica sa smanjenom pokretljivošću
- Podstaci turistički razvoj opštine kroz održivo planiranje saobraćaja i bolju povezanost

STUBOVI ODRŽIVE MOBILNOSTI

Plan održive urbane mobilnosti Opštine Rožaje počiva na 5 ključnih stubova (područja djelovanja) u cilju ostvarivanja vizije održive mobilnosti u gradu. Svi stubovi održive urbane mobilnosti se međusobno nadopunjuju, čineći tako skladnu cjelinu koja omogućava postizanje strateških ciljeva. To su:

- 1. ODRŽIVO PLANIRANJE MOBILNOSTI**
- 2. PJEŠAČENJE**
- 3. UPOTREBA BIKIKLA**
- 4. JAVNI PREVOZ**
- 5. OPTIMIZACIJA MOTORNOG SAOBRAĆAJA**

U sklopu svakog strateškog stuba postavljeni su operativni ciljevi, koji proizilaze iz vizije i strateških ciljeva. Na osnovu operativnih ciljeva utvrđene su strateške vrijednosti, na način da budu jasne, mjerljive, inspirativne, realne i vremenski opredijeljene. Stepenn ostvarenosti operativnih ciljeva mjeriće se pomoću indikatora.

Pored ciljeva, svaki stub sadrži i mjere za postizanje postavljenih ciljeva. Mjere su pažljivo odabrane kako bi bile u skladu sa strateškim i operativnim ciljevima, a posebno se vodilo račun da budu društveno korisne, održive i izvodljive.

1. ODRŽIVO PLANIRANJE MOBILNOSTI

Održiva urbana mobilnost podrazumijeva otklon od tradicionalnog načina planiranja saobraćaja. Naime, do sada je saobraćajna politika uglavnom bilo usmjerena na (putnu) infrastrukturu i automobile, pri čemu su aspekti kao što su kvalitet života čovjeka, zdravlje, životna sredina i javni prostor često zanemarivani. Upravo će ti aspekti biti u fokusu buduće saobraćajne politike u Rožajama, koja će se zasnivati na sveobuhvatnom i integralnom poimanju mobilnosti i prostora.

Izazovi

Opština Rožaje nema iskustva u ovoj oblasti, a zbog male veličine i ograničenih resursa ne posjeduje odgovarajuće kadrove na ovom polju. Zbog toga je dosadašnji način planiranja saobraćaja često neusklađen sa načelima održivog razvoja, dok su se investicioni projekti često izvodili bez strateške vizije odnosno bez razmatranja načina na koji će buduća rješenja funkcionisati u širem kontekstu. Rezultat takve prostorno-planske prakse je nezadovoljavajuća funkcionalost svih učesnika u saobraćaju.

Održiva mobilnost je u određenoj mjeri prisutna u prostorno-planskim dokumentima opštine Rožaje. Tako se u Prostorno-urbanističkom planu iz 2013. godine navodi da treba obezbijediti funkcionalnu integraciju prostora i postojećeg gradskog centra sa prigradskim naseljima kroz pješački, biciklistički i kolski saobraćaj, a predviđa se i uspostavljanje pješačkih i biciklističkih staza kako bi se omogućio bezbjedan pješački i biciklistički saobraćaj u naseljima u urbanom poručju.

Međutim, realizacija predviđenih rješenja i dalje izostaje, a rok važenja pomenutog plana ističe ove godine. O tome svjedoči i Plan investicija, koji se donosi svake godine, a koji je dominantno usredsređen na izgradnju infrastrukture namijenjene motornom saobraćaju,

dok se održivi vidovi prevoza – pješčenje, biciklo i javni prevoz – i dalje stavljaju u drugi plan. Time se stvaraju problemi pogledu protoka saobraćaja, bezbjednosti i kvaliteta vazduha, dok se ugroženi društveni slojevi dovode u neravnotežan položaj.

Dostignuća

Primjeri dobre prakse u pogledu održive mobilnosti u opštini su još uvijek u povoju. Tokom trajanja projekta „Održiva urbana mobilnost u zemljama jugoistočne Evrope SUMSEEC II“ Opština Rožaje je proaktivnim djelovanjem obezbijedila sredstva za realizaciju niza rješenja kojima se podstiče održiva mobilnost.

Paralelno sa projektom je tekao i proces pripreme Plana održiv urbane mobilnosti, pa se može tvrditi da Opština počinje da stvara predulove za održivo planiranje saobraćaja.

U Opštini Rožaje postoje službe zadužene za prostorno planiranje i saobraćaj, mada u njima još uvijek ne postoji održiva urbana mobilnost kao oblast rada. Poseban izazov predstavlja uvezanost lokalnih i regionalnih prostorno-planskih dokumenata, strategija i planova, kao i koordinacija sekretarijata, službi i drugih organa Opštine.

CILJEVI

CILJ	CILJNA VRIJEDNOST	INDIKATOR
Uspostaviti sistemske uslove za održivo planiranje mobilnosti	Revidirati Plan održive urbane mobilnosti do kraja 2022. godine, a do kraja 2025. godine donijeti novi plan	Plan održive urbane mobilnosti revidiran do kraja 2022. godine, a novi plan donesen do kraja 2025. godine
	Do kraja 2021. imenovati koordinatora za oblast održive urbane mobilnosti	Imenovan koordinatorski za oblast održive urbane mobilnosti
Sistematski pratiti sve oblike mobilnosti	Do 2022. uspostaviti sistem godišnjeg mjerenja putnih navika i efekta izvedenih mjera	Uspostavljen sistem godišnjeg mjerenja putnih navika i efekta izvedenih mjera
Obezbijediti transparentnost u planiranju	Do početka 2021. obezbijediti blagovremeno i transparentno uključivanje javnosti u ključne faze izrade svih većih investicionih projekata	Broj većih investicionih projekata u čiju je izradu blagovremeno i transparentno uključena javnost
Promjeniti prioritete planiranja saobraćaja	Uravnotežiti opštinski budžet i/ili plan investicija u pogledu sredstava za različite vidove saobraćaja počev od 2021. godine	Godišnji opštinski budžet/plan investicija uključuje sve vidove prevoza na uravnotežen način
Pojačati ulogu mekih mjera u promjeni putnih navika	Redovne akcije u cilju podizanja svijesti o održivoj mobilnosti	Broj izvedenih akcija na temu mobilnosti (npr. tokom Evropske nedjelje mobilnosti)

MJERE

Na osnovu ovih ciljeva i ciljnih vrijednosti utvrđene su sljedeće mjere za oblast održivog planiranja saobraćaja:

Usvajanje, revizija i obnova Plana održive urbane mobilnosti

U skladu sa smjernicama za izradu planova održive urbane mobilnosti, Opština će nakon dvije godine vrednovati uspješnost i efikasnost Plana, a nakon pet godina donijeti novi plan održive urbane mobilnosti, sprovodeći cjelokupni proces. Na taj način će Opština nadograditi dosadašnji način planiranja saobraćaja.

Imenovanje koordinatora za održivu mobilnost

Kako bi osigurala uspješno sprovođenje Plana održive urbane mobilnosti, Opština Rožaje

će imenovati koordinatora za održivu urbanu mobilnost. To lice će vršiti poslove realizacije mjera, praćenja i evaluacije, umrežavanja ključnih činilaca i slično. Pored toga, koordinatori će neprestano raditi na sopstvenom stručnom usavršavanju kako bi mogao/mogla da odgovori postavljenim zadacima i ciljevima.

Izrada uravnoteženog budžeta

Opština Rožaje će prilikom pripreme budžeta odnosno plana investicija voditi računa da sredstva koja se opredjeljuju za oblast saobraćaja budu srazmjerno raspoređena na poboljšanje uslova za sve vidove prevoza, uključujući uslove za pješaćenje, biciklizam i javni prevoz. Dodatno, opština će osigurati finansijska sredstva za mjere i iz drugih izvora.

Periodična anketa o putnim navikama

Opština će svake godine vršiti anketiranje kojim će pratiti putne navike građana. Te ankete vršiće se među učenicima osnovnih i srednjih škola, kao i među zaposlenima u javnom i privatnom sektoru. Rezultati će biti osnova za evaluaciju ciljeva i mjera iz ovog plana, a takođe će omogućiti građanima da budu informisani o putnim navikama u opštini.

Promocija svih stubova održive urbane mobilnosti

Opština će svake godine sprovoditi akcije kojima se promovišu svi stubovi održive mobilnosti iz ovog plana. Pored redovnog učešća u Evropskoj nedjelji mobilnosti (16-22. septembar), Opština će tokom godine organizovati i dodatne aktivnosti u cilju promovisanja održive urbane mobilnosti.

Prilagođavanje opštinskih prostornih dokumenata održivom planiranju saobraćaja

Održiva urbana mobilnost biće integrisana u prostorno-planske dokumente opštine, kao i dio budućeg Plan generalne regulacije Crne Gore koji se bude odnosio na Rožaje. I ostali relevantni dokumenti opštine biće prilagođeni na način da u obzir uzimaju održivu mobilnost.

Uključivanje javnosti u planiranje saobraćaja

Učešće javnosti je važan segment održivog i integralnog planiranja saobraćaja. Zato će Opština u sve veće investicione projekte i inicijative blagovremeno uključiti širu javnost,

kako bi se građani upoznali sa planiranim projektima i kako iskazali svoje potrebe prilikom osmišljavanja budućih rješenja.

Učešće javnosti će se obezbijediti putem transparentnih javnih rasprava, te korišćenjem savremenih sredstava komunikacije, kao što su društvene mreže, tradicionalni mediji i internet.

Redovni sastanci opštinskih službenika

Opština će osigurati da se predstavnici odgovarajućih službi sastaju na redovnoj osnovi (npr. jednom u svakom kvartalu) kako bi poboljšali međusobnu komunikaciju i razmatrali projekte i rješenja iz oblasti održive mobilnosti.

Jačanje saradnje sa dijasporom

Veliki broj Rožajaca živi i radi u inostranstvu, a mnogi od njih aktivno održavaju veze sa rodnim krajem. Zato će Opština ojačati saradnju

sa dijasporom, koja bi mogla da pruži značajan doprinos u obezbjeđivanju resursa za realizaciju budućih rješenja iz oblasti održive mobilnosti.

Stručno usavršavanje službenika

Opština će aktivno podsticati stručno usavršavanje opštinskih službenika iz oblasti saobraćaja, prostornog planiranja i životne sredine, kako bi stalno unapređivali svoje znanje na polju održive urbane mobilnosti. Stručno usavršavanje može uključivati radionice, tribine, studijske posjete i slično.

Takođe, opštinski službenici će se kontinuirano obučavati za pisanje projekata i učešće na konkursima, čime će Rožaje povećati šanse za obezbjeđivanje neophodnih finansijskih resursa za realizaciju rješenja iz oblasti održive mobilnosti.

AKCIONI PLAN

MJERA	PROCIJENJENI TROŠKOVI	NOSILAC	ROK
Usvajanje, revizija i obnova Plana održive urbane mobilnosti	1,000 € za reviziju 8,000 € za novi plan	Opština Rožaje, eksterni konsultant	Revizija do kraja 2022, novi plan do kraja 2025. godine
Imenovanje koordinatora za održivu mobilnost	–	Opština Rožaje	2021.
Izrada uravnoteženog budžeta	–	Opština Rožaje	Kontinuirano
Periodična anketa o putnim navikama	–	Opština Rožaje	Kontinuirano
Promocija svih stubova održive urbane mobilnosti	1.000 € godišnje	Opština Rožaje, osnovne i srednje škole, vrtići, policija	Kontinuirano
Prilagođavanje opštinskih prostornih dokumenata održivom planiranju saobraćaja	–	Opština Rožaje	Kontinuirano
Redovni sastanci opštinskih službenika	–	Opština Rožaje	Kontinuirano
Jačanje saradnje sa dijasporom	–	Opština Rožaje	Kontinuirano
Stručno usavršavanje službenika	500 € godišnje	Opština Rožaje	Kontinuirano

2. PJEŠAČENJE

Opšte je poznato da je pješačenje najprirodniji vid kretanja, koji je uz to ekološki prihvatljiv i koji pozitivno utiče na zdravlje ljudi. Ovaj vid mobilnosti je posebno pogodan na kraćim udaljenostima. Osim toga, korisnici drugih vidova prevoza takođe pješake u manjoj ili većoj mjeri, što dodatno potvrđuje tezu da je pješačenje veoma važan element u saobraćajnom sistemu jednog grada. Mnoga kratka putovanja koja se obavljaju automobilom mogu se preći pješke, čime bi se umanjio pritisak na životnu sredinu i putnu infrastrukturu, a istovremeno doprinijelo boljem protoku ljudi i boljem javnom zdravlju.

Izazovi

U planiranju saobraćaja u Rožajama, kao i u drugim opštinama, pješak je često stavljen u drugi plan u odnosu na motorna vozila, pa se prilikom planiranja i izgradnje infrastrukture prvo odgovara na potrebe kolskog saobraćaja, pa tek onda pješaka. Tako u brojnim ulicama u Rožajama ne postoje trotoari, naročito u naselju Bandžovo brdo, pa su pješaci najčešće prinuđeni da se kreću kolovozom, zbog čega je njihova bezbjednost ugrožena. Tamo gdje

postoje trotoari, oni su ugovnom izvedeni sa jedne strane kolovoza i međusobno su nepovezani, a dodatan problem predstavljaju objekti izgrađeni uz samu ivicu kolovoza. Primjetan je i nedostatak pješačkih prelaza, što dodatno ugrožava bezbjednost pješaka. Nedostaje i urbani mobilijar (klupe, korpe za otpatke i sl.), dok je značajan broj ulica i daje neosvijetljen, što otežava kretanje u noćnim satima.

Pješačenje je kao vid kretanja u određenoj mjeri zastupljen u planovima i strateškim dokumentima. Međutim, u praksi se prioritet i dalje daje motornom saobraćaju, pa se može tvrditi da je pješačenje zanemareno. Budući da su pješaci najugroženija grupa učesnika u saobraćaju, potrebno je upravo ovu grupu staviti na vrh prioriteta prilikom planiranja saobraćaja i mobilnosti.

Za osobe sa invaliditetom i dalje postoje brojne prepreke u pogledu pristupačnosti. Još uvijek ima ustanova ispred kojih nedostaju pristupne rampe, dok nagibi na trotoarima ili ne postoje ili zahtijevaju poboljšanje.

Dostignuća

Pješačenje je uz automobil glavni vid kretanja. U ovom segmentu postoji ogroman prostor za poboljšanje, budući da su razdaljine koje se prelaze u toku dana često kraće od 3 km. Takođe, anketa o putnim navikama je pokazala da značajan broj zaposlenih i učenika osnovne škole ide pješke, a za većinu ispitanika je upravo to željeni način putovanja kroz grad.

Iako je u urbanom području primjetan nedostatak pješačke infrastrukture, u zaleđu grada i ruralnim oblastima postoji određen broj pješačkih staza. U sklopu projekta „Održiva urbana mobilnost u zemljama jugoistočne Evrope – SUMSEEC II“, Opština Rožaje obezbijedila je sredstva i sprovela niz projekata u cilju poboljšanja uslova za pješačenje. Izvršena je sanacija više pješačko-biciklističkih staza, obnovljen je pješački most na rijeci Crnja, a sanirana su i oštećenja na pješačko-biciklističkoj Zelenoj stazi. Takođe, na istoj lokaciji postavljena su tri ljetnjikovca i tri skloništa od nevremena, a izgrađena su prva dva dječja igrališta u opštini Rožaje, te objavljen prvi vodič sa mapom pješačkih staza kroz gradski park Brezovačko brdo.

CILJEVI

CILJ	CILJNA VRIJEDNOST	INDIKATOR
Poboljšati uslove pješaćenja u naselju Bandžovo brdo	Izgraditi najmanje 150 m novog trotoara godišnje u naselju Bandžovo brdo do kraja 2025. godine	Broj metara novoizgrađene pješačke infrastrukture
	Do 2025. svake godine opremiti po najmanje jednu ulicu sa minimum 10 novih stabala u naselju Bandžovo brdo	Broj ulica sa minimum 10 novozasađenih stabala u naselju Bandžovo brdo
	Do 2025. urediti najmanje jedan pješački prelaz godišnje u naselju Bandžovo brdo	Broj lokacija sa novim pješačkim prelazima
Prilagoditi infrastrukturu licima sa invaliditetom i licima smanjene pokretljivosti	Do 2025. prilagoditi sve prilaze javnih ustanova licima sa invaliditetom na teritoriji opštine Rožaje	Broj ustanova sa novoizgrađenim pristupnim rampama za lica sa invaliditetom
	Do 2025. svake godine prilagoditi pješačku infrastrukturu za kretanje lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti na najmanje javnoj lokaciji godišnje u naselju Bandžovo brdo i jednoj lokaciji u centru grada	Broj lokacija sa prilagođenom infrastrukturom za lica sa invaliditetom i lica smanjene pokretljivosti
Promovisati pješaćenje kao vid prevoza	Godišnje izvesti najmanje 2 aktivnosti kojima se promoviše pješaćenje	Broj izvedenih aktivnosti u pogledu promocije pješaćenja

MJERE

Na osnovu ovih ciljeva i ciljnih vrijednosti utvrđene su sljedeće mjere za oblast pješčenja:

Poboljšanje i širenje pješačke infrastrukture

Budući da su analizom stanja utvrđeni nedostaci u pogledu pješačke infrastrukture, Opština će svake godine raditi na širenju i poboljšanju površina namijenjenih pješcima. To podrazumijeva gradnju trotoara, iscrtavanje pješačkih prelaza, postavljanje odgovarajuće signalizacije, kao i pretvaranje ulica u pješačke zone, sa naglaskom na naselje Bandžovo brdo.

Otklanjanje nebezbednih tačaka na putu do škola

Opština će posebnu pažnju posvetiti pješačkim rutama do osnovnih i srednjih škola, kako bi se učenicima omogućio bezbjedan put do škole. U tom smislu prioritet treba da bude pronalaženje rješenja za pješački prelaz Colorado, koji predstavlja svakodnevni rizik za hiljade učenika i građana koji ga svakodnevno koriste. Takođe, prioritet treba dati i smirivanju saobraćaja u zonama oko škola (ulice Sarajevska i Rifata Burdževića), i to postavljanjem uzdignutih ploča, vještačkih izbočina i drugih sredstava za smirivanje saobraćaja, kao i drugim taktičkim metodama za usporavanje kretanja motornih vozila.

Uklanjanje prepreka za lica sa invaliditetom

Pri planiranju nove i rekonstrukciji postojeće infrastrukture u Rožajama posebna pažnja biće posvećena pristupačnosti za osobe smanjene pokretljivosti i osobe sa invaliditetom. Ispred svih javnih ustanova biće postavljene rampe za ova nesmetan pristup osnovnim uslugama za osobe smanjene pokretljivosti i osobe sa invaliditetom. Opština će za ova lica kontinuirano prilagođavati javne pješačke površine (trotoari, pješački prelazi, pješačke staze, pasarele, pješački mostovi) ukošenjem ivičnjaka odnosno postavljanjem odgovarajućih rampi, u skladu sa Pravilnikom o bližim uslovima i načinu prilagođavanja objekata za pristup i kretanje lica smanjene pokretljivosti i lica sa invaliditetom. Takođe, Opština će prilikom čišćenja ulica od snijega voditi računa da

pješačke površine čisti prije kolovoza, čime će ne samo pokazati istinsku posvećenost održivim vidovima kretanja, već i na taj način doprinijeti poboljšanju rodne ravnopravnosti i socijalne jednakosti, budući da su korisnici tih površina često osobe smanjene pokretljivosti (majke sa djecom, stariji i sl.) i osobe sa invaliditetom.

Povećanje privlačnosti pješčenja

Opština će kontinuirano raditi na sanaciji i održavanju trotoara i drugih pješačkih površina. Takođe, duž ulica biće postavljan urbani mobilijar poput kanti za smeće, klupa, rasvjetne, fontane za piće, umjetničkih instalacija i sl. Biće sađeni drvećni koji će praviti hlad i zaštitu od nevremena, a uređivaće se i zelene površine uz trotoare sadnjom cvijeća, žbunova i drugog niskog rastinja.

Uređenje i označavanje turističkih i tematskih pješačkih staza

Opština Rožaje će kontinuirano raditi na uređenju i označavanju postojećih i novih turističko-tematskih pješačkih staza kako bi povećao udio pješčenja izvan urbanog područja grada. Staze će se označiti odgovarajućim putokazima, te opremiti informativnih tablama i mobilijarom. U saradnji sa Turističkom organizacijom Rožaja biće izrađene informativne brošure i pješačke karte, koje će se dalje distribuirati u saradnji sa hotelskim i ugostiteljskim objektima.

Aktivna promocija pješčenja

Opština Rožaje će u saradnji sa partnerima redovno sprovoditi kampanje kojima se podiže svijest o pješčenju kao vidu kretanja kroz grad. Koristi pješčenja će se redovno promovirati putem medija, događaja i radionica za sve starosne grupe. Pored toga, sprovodiće se redovne edukativne akcije u školama, jer je aktivno putovanje u školu prepoznato kao važan vid fizičke aktivnosti djece. Jedna od takvih akcija može biti i pješački autobus, u kojem djeca iz naselja idu pješke u školu u grupi u pratnji nekoliko odraslih, ili saobraćajna zmija, igra u kojoj učenici osvajaju simobilčne nagrade ukoliko idu u školu na održiv način. Takođe, osmisliće se i odgovarajući podsticaji za zaposlene koji na posao idu pješke (npr. kraće radno vrijeme petkom i sl.).

AKCIONI PLAN

MJERA	PROCIJENJENI TROŠKOVI	NOSILAC	ROK
Poboljšanje i širenje pješačke infrastrukture	5.000 € godišnje	Opština Rožaje	Kontinuirano
Otklanjanje nebezbednih tačaka na putu do škola	40.000 €	Opština Rožaje, Uprava za saobraćaj	Kontinuirano
Uklanjanje prepreka za lica sa invaliditetom	20.000 €	Opština Rožaje, Ministarstvo rada i socijalnog staranja, javne ustanove, udruženja OSI	Kontinuirano
Povećanje privlačnosti pješaćenja	4.000 € godišnje	Opština Rožaje	Kontinuirano
Uređenje i označavanje turističkih i tematskih pješačkih staza	15.000 €	Opština Rožaje, TO Rožaje	Kontinuirano
Aktivna promocija pješaćenja	1.000 € godišnje	Opština Rožaje osnovne i srednje škole, vrtići, policija, komunalno preduzeće, sportska udruženja, mediji	Kontinuirano

3. UPOTREBA BIKIKLA

Biciklo je vid prevoza koji ne zagađuje životnu sredinu, ne stvara buku, štedi budžet i energiju, omogućava fizičku aktivnost i smanjuje probleme sa parkiranjem. Budući da omogućava brzo prelaženje kratkih udaljenosti, biciklo je i najefikasnije prevozno sredstvo u malim i gusto naseljenim urbanim područjima. Ovaj vid prevoza stoga predstavlja važan oblik mobilnosti i atraktivnu alternativu automobilima.

Izazovi

Biciklo je kao prevozno sredstvo u Rožajama zastupljeno u zanemarljivom obliku. Pored nepostojanja infrastrukture za kretanje bicikala, u opštinskim dokumentima biciklizam još uvijek ne zauzima značajno mjesto. Zbog dosadašnje prakse planiranja saobraćaja, na

većini regionalnih i lokalnih puteva biciklista je u podređenom položaju u odnosu na motorni saobraćaj. Biciklisti su izloženi opasnosti na mnogim dionicama, jer su prinuđeni da se kreću zajedno sa motornim vozilima, čija brzina često nije prilagođena. To je na primjer slučaj sa magistralnim putem E65, koji prolazi kroz centralni dio grada, te ulicom Rifata Burdževića, koja prolazi kroz naselje Banžovo brdo. Pored toga, u gradu nedostaju adekvatna parkirališta za bicikla, naročito ispred škola i javnih ustanova. Sve to negativno utiče na privlačnost biciklizma kao vida prevoza, jer ljudi neće koristiti biciklo ukoliko se ne osjećaju bezbjedno i ugodno.

Razlozi za nedostatak biciklizma kao vida prevoza nijesu isključivo vezani za saobraćajnu politiku. Među najvećim izazovima je i reljef opštine Rožaje, budući da veliki dio stanovništva živi na strmom Bandžovom brdu, gdje je kretanje biciklom uzbrdo posebno otežano. Takođe, dodatani izazov predstavlja i klima, posebno tokom zimskim mjeseci, kada je zbog često velikog sniježnog pokrivača mogućnost upotrebe bicikla ograničena. Ipak, ni ti izazovi nijesu nepremostivi.

Dostignuća

Da bi biciklo zaživjelo kao prevozno sredstvo, Opština mora imati viziju i napraviti odlučne poteze, uključujući uspostavljanje kvalitetne, bezbjedne i dobro povezane biciklističke mreže. Pored urbanog, Rožaje ima potencijal i za razvoj rekreativnog biciklizma, koji može biti vrijedan instrument u obogaćivanju turističke ponude Rožaja.

U sklopu projekta „Održiva urbana mobilnost u zemljama jugoistočne Evrope – SUMSEEC II“,

Opština Rožaje obezbijedila je sredstva i sprovela niz projekata u cilju poboljšanja uslova za pješaćenje. Izvršena je sanacija više pješacko-biciklističkih staza ugradnjom tampona, a sanirana su i oštećenja na biciklističko-pješackoj Zelenoj stazi.

Opština je takođe postavila parking za bicikla ispred Sportskog centra, te u gradskom parku Brezovačko brdo. Pored toga, izrađen je i prvi vodič sa mapom pješacko-biciklističkih staza kroz gradski park Brezovačko brdo.

CILJEVI

CILJ	CILJNA VRIJEDNOST	INDIKATOR
Povećati upotrebu bicikla	Do 2025. postići udio upotrebe bicikla kao preznog sredstva do srednje škole tokom dana bez padavina od 2%	Procenat učenika koja u školu idu biciklom
Poboljšati uslove za upotrebu bicikla	Do 2025. izgraditi najmanje 3 km kvalitetnih, bezbjednih i širokih biciklističkih staza	Broj km izgrađenih biciklističkih staza
	Do 2025. postaviti najmanje 5 biciklističkih parkinga (1 godišnje) ispred javnih ustanova u gradskom području	Broj lokacija sa postavljenim biciklističkim parkinzima
Promovisati pješaćenje kao vid prevoza	Godišnje izvesti najmanje 2 aktivnosti kojom se promoviše upotreba bicikla kao vida prevoza	Broj izvedenih aktivnosti u pogledu promocije pješaćenja
Poboljšati uslove za rekreativni biciklizam	Do 2025. označiti najmanje 3 rute za rekreativni biciklizam	Broj označenih ruta za rekreativni biciklizam
Opredijeliti budžetska sredstva za upotrebu bicikla	Uvesti posebnu stavku za biciklizam u planu investicija počev od 2021. godine	Biciklizam zastupljen kao posebna stavka u opštinskom planu investicija

MJERE

Na osnovu ovih ciljeva i ciljnih vrijednosti utvrđene su sljedeće mjere za oblast biciklizma:

Izrada strategije razvoja biciklizma

Opština Rožaje će uraditi strategiju razvoja biciklizma kojom će se analizirati postojeće stanje i pripremiti smjernice za razvoj biciklističke infrastrukture. Tim dokumentom će se utvrditi i biciklistička mreža u urbanom području, kao i veza sa zaleđem grada (park Brezovačko brdo, izletišta Vrelo Ibra i slično).

Razvoj biciklističke infrastrukture

Osnovni uslov za povećanje upotrebe bicikla je stvaranje infrastrukturnih uslova za udobno i bezbjedno kretanje na dva točka. Opština Rožaje će zato tokom narednih pet godina obezbijediti prvu neprekidnu, neposrednu, bezbjednu, udobnu i privlačnu biciklističku infrastrukturu, kojom će motivisati ljude da za prevoz koriste biciklo. U izgradnji infrastrukture će se voditi računa da se biciklističkom infrastrukturom povežu tačke prema kojima gravitiraju ljudi: škole, javne ustanove, zone bez automobila, parkovi, područja za rekreaciju i slično. U područjima sa intenzivnim motornim saobraćajem biciklističke veze bi trebalo da budu jasno odvojene od kolovoza, dok u stambenim i manje prometnim područjima, gdje je moguć suživot biciklista i motornih vozila, biciklističku infrastrukturu treba uspostaviti na postojećim saobraćajnicama.

Kontinuirano postavljanje biciklističkih parkinga

Nedostatak parkinga za bicikla odbija mnoge da koriste bicikl kao prevozno sredstvo, pa je

takva infrastruktura neophodna kako bi se povećao broj biciklista. Opština će kontinuirano širiti mrežu odgovarajućih biciklističkih parkinga, koji će se ostavljati ispred područja ka kojima gravitira puno ljudi – škole, javne ustanove, sportski objekti, trgovci, parkovi, ugostiteljski objekti, kulturno-istorijske znamenitosti i slično. Prilikom izrade parkinga vodiće se računa da se parkirališta prave u obliku obrnutog slova „U“, kojim se omogućava vezivanje bicikla za ram i tako smanjuje mogućnost krađe. Opština može uspostaviti i saradnju sa provrednim društvima, koja mogu obezbijediti finansiranje izrade ovakvih parkirališta.

Uređenje i označavanje rekreativnih staza

Staze za rekreaciju su takođe važan element biciklističke infrastrukture. Opština će kontinuirano raditi na uređivanju takvih staza, kojima će se gradsko područje povezati sa zaleđem grada, a posebno sa izletištim i drugim znamenitostima. Posebna pažnja biće usmjerena na poboljšanje kvaliteta planinskih staza, obilježavanje ruta postavljanjem putokaza i druge signalizacije, redovno održavanje, parkirališta za bicikla, fontane za piće, informativne brošure, tematske karte i slično. To će pomoći Opštini da proširi turističku ponudu i privuče više posjetilaca.

Subvencionisanje kupovine bicikala

Kako bi povećala broj ljudi koji koriste biciklo, Opština Rožaje će subvencionisati kupovinu bicikala putem javnih poziva i sličnih akcija. Time će se građani, posebno oni slabijeg imovinskog stanja, podstaći da kupe bicikla i tako doprinesu boljem saobraćaju u gradu.

Aktivna promocija upotrebe bicikla

Opština će kontinuirano sprovoditi promotivne kampanje kojima se podstiče upotreba bicikla. Kroz takve kampanje će građani moći da se informišu ili vide pozitivne učinke održive mobilnosti i posebno biciklizma. Jedna od takvih kampanja može biti i kolektivna bi-

ciklistička vožnja „critical mass“, u sklopu koje će građani moći bezbjedno da voze biciklo u grupi i steknu uvid u sve prednosti koje donosi upotreba bicikla. Posebna pažnja biće usmjerena na edukaciju učenika osnovnih i srednjih škola kroz akcije kojima se promoviše sigurna vožnja bicikla i podstiče promjena u putnim navikama.

AKCIONI PLAN

MJERA	PROCIJENJENI TROŠKOVI	NOSILAC	ROK
Izrada strategije razvoja biciklizma	5.000 €	Opština Rožaje, eksterni konsultant	2022.
Razvoj biciklističke infrastrukture	Pod pretpostavkom sufinansiranja 50.000 €	Opština Rožaje, izvođač	Kontinuirano
Kontinuirano postavljanje biciklističkih parkinga	3.000 € godišnje	Opština Rožaje, javne ustanove, privrednici, ugostitelji	Kontinuirano
Uređenje i označavanje rekreativnih staza	3.000 € godišnje	Opština Rožaje, TO	Kontinuirano
Subvencionisanje kupovine bicikala	3.000 € godišnje	Opština Rožaje	Kontinuirano
Aktivna promocija upotrebe bicikla	1.000 € godišnje	Opština Rožaje osnovne i srednje škole, vrtići, policija, komunalno preduzeće, sportska udruženja, mediji	Kontinuirano

4. JAVNI PREVOZ

Javnim prevozom putnika povećava se efikasnost saobraćaja u cjelini, jer se njime smanjuju saobraćajne gužve i problemi sa parkiranjem. Njegova društveno korisna uloga je važna, jer omogućava mobilnost onim stanovnicima koji ne mogu koristiti druge oblike prevoza (starija lica, djeca i ljudi koji ne posjeduju lični automobil). Uvođenjem javnog prevoza građanima se omogućava da umjesto ličnog automobila odaberu alternativno prevozno sredstvo. Da bi bio privlačan putnicima, javni

prevoz mora zadovoljavati određene kriterije, poput pristupačnosti, dostupnosti, dobre povezanosti i kvaliteta usluge.

Izazovi

Javni putnički prevoz gotovo da ne postoji u Rožajama. To predstavlja ogroman izazov za mobilnost radnika i učenika, posebno onih koji žive van užeg urbanog područja Rožaja. Za sada se kolektivni prevoz do škole organizuje jedino za učenike koji žive na udaljenosti od škole većoj od 5 km. Pored toga, do turističkih izletišta takođe ne postoji javni kolektivni prevoz. Odsustvo javnog prevoza direktno utiče na povećanje individualnog motornog saobraćaja, pa ovaj segment ima veliki značaj za opšte stanje mobilnosti i saobraćaja u Rožajama.

CILJEVI

CILJ	CILJNA VRIJEDNOST	INDIKATOR
Povećati dostupnost javnog prevoza	Do 2022. uspostavljena najmanje jedna linija javnog gradskog prevoza, koja će saobraćati redovno	Broj uspostavljenih linija javnog prevoza
	Do 2024. uspostavljena usluga javnog prevoza od vrata do vrata	Broj putnika prevezenih javnim prevozom od vrata do vrata
Povećati upotrebu javnog prevoza	Do 2025. postići upotrebu javnog prevoza na putu do posla/škole od 2%	Procenat radnika/učenika koji na posao idu javnim prevozom

MJERE

Na osnovu ovih ciljeva i ciljnih vrijednosti utvrđene su sljedeće mjere za oblast javnog prevoza:

Studija uvođenja javnog prevoza

Opština će sprovesti odgovarajuću studiju uvođenja javnog prevoza, kako bi utvrdile potrebe korisnika i osiguralo najoptimalnije funkcionisanje ovog vida prevoza. Ta studija služiće kao osnova za uspostavljanje usluge javnog prevoza.

Uvođenje probne linije javnog prevoza

Opština će u narednom petogodišnjem periodu uvesti jednu probnu liniju javnog prevoza putnika kako bi ocijenila efikasnost i funkcionalnost takvog rješenja. Prilikom koncipiranja linije Opština će voditi računa da njome budu povezani glavni javni, poslovni, obrazovni, društveni i drugi sadržaji. Opština u takvu redovnu liniju može integrisati i prevoz učenika i radnika do škole odnosno posla, čime bi se poboljšala njihova mobilnost i smanjila zavisnost od individualnog motornog prevoza. Takođe, prilikom uvođenja linije Opština će

osigurati da vozila zadovoljavaju visoke tehničke i ekološke standarde, kao i da budu prilagođena osobama smanjene pokretljivosti.

Uspostavljanje usluge prevoza na poziv

Uspostavljanjem prevoza na poziv omogućiće se mobilnost onim grupama stanovništva koje zbog udaljenosti, neposjedovanja sopstvenog automobila ili pripadnosti ugroženim društvenim grupama ne mogu efikasno da se prebace do željenog odredišta.

Ovakvom vrstom usluge, koja funkcioniše po principu „od vrata do vrata“, biće poboljšana dostupnost i fleksibilnost prevoza, što je posebno važno za osobe smanjene pokretljivosti, osobe sa invaliditetom i druge ugrožene grupe, jer će im obezbijediti efikasan pristup zdravstvenoj zaštiti, trgovini i drugim uslugama onda kada im zatrebaju.

Ova vrsta prevoza bi se takođe mogla ponuditi i turistima koji budu posjećivali opštinu Rožaje. Takvo vozilo biće manjeg kapaciteta, a Opština će osigurati da zadovoljava visoke tehničke i ekološke standarde, kao i da bude prilagođeno osobama smanjene pokretljivosti i osobama sa invaliditetom.

AKCIONI PLAN

MJERA	PROCIJENJENI TROŠKOVI	NOSILAC	ROK
Studija uvođenja javnog prevoza	5.000 €	Opština Rožaje, eksterni konsultant	2022.
Uvođenje probne linije javnog prevoza	Pod pretpostavkom sufinansiranja 50.000 €	Opština Rožaje, donatori	2022.
Uspostavljanje usluge prevoza na poziv	20.000 € (nabavka vozila) 1.000 € godišnje (održavanje) 5.000 € godišnje (realizacija)	Opština Rožaje, donatori	2024.

5. OPTIMIZACIJA MOTORNOG SAOBRAĆAJA

Pri obavljanju svakodnevnih putovanja građani Rožaja se uglavnom odlučuju za prevoz sopstvenim automobilom. To se posebno odnosi na one koji žive van gradskog jezgra, pa u odsustvu javnog prevoza i adekvatnih uslova za druge održive alternative pribjegavaju takvom vidu putovanja. S druge strane, saobraćajna politika je u velikoj mjeri usmjerena na izgradnju infrastrukture za motorna vozila, dok su drugi načini prevoza zanemareni. To povećava negativne efekte motornih vozila na bezbjednost u saobraćaju, životnu sredinu i zdravlje ljudi. Prekomjerno oslanjanje na automobilski prevoz takođe povećava pritisak na prostor, pa su problemi sa parkiranjem svakodnevno prisutni, posebno u samom centru i u blizini javnih ustanova. Zbog svega toga, ovaj plan održive urbane mobilnosti posebnu pažnju posvećuje optimizaciji motornog saobraćaja, kako bi se podstakli drugi vidovi prevoza i tako smanjila upotreba sopstvenog automobila.

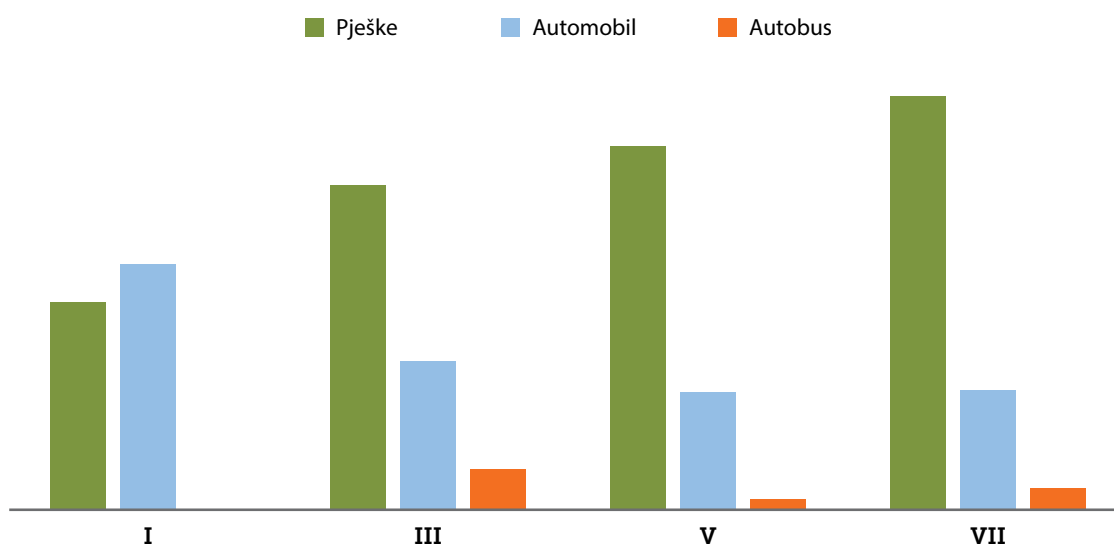
Izazovi

Anketa sprovedena za potrebe pripreme ovog plana pokazala je da se građani dominantno oslanjaju na individualni motorni prevoz prilikom putovanja do posla, uprkos tome što je razdaljina od kuće do radnog mjesta za većinu građana manja od 3 km. Pored toga, anketa u osnovnim školama je pokazala da najveći broj učenika mlađih razreda u školu dovoze roditelji ili druge odrasle osobe automobilom, mada ovaj procenat opada što je uzrast učenika veći (od ukupnog broja učenika osnovne škole „25. maj“ 27% dolazi automobilom). U diskusijama sa građanima tokom radionica utvrđeno je da je glavni razlog što roditelji automobilom dovoze djecu u školu strah za bezbjednost svoje djece u saobraćaju, kao i nedostatak školskog prevoza za učenike koji stanuju na manje od 5 km od škole.

Takođe, veliki izazov predstavlja velika frekvencija motornog saobraćaja i neprilagođena brzina kretanja motornih vozila, naročito u naselju Bandžovo brdo. Time se direktno ugrožava bezbjednost nekoliko hiljada đaka iz OŠ „25. maj“, Gimnazije „30. septembar“ i Srednje stručne škole, koji se svakodnevno kreću duž ulice Rifata Burdževića, Sarajevske ulice ili magistralom, prelazeći naročito opasni pješčki prelaz Kolorado.

Prekomjerna upotreba automobila dovela je i do problema sa parkiranjem. To je posebno

OŠ „25. maj“: Način putovanja do škole (po razredima)

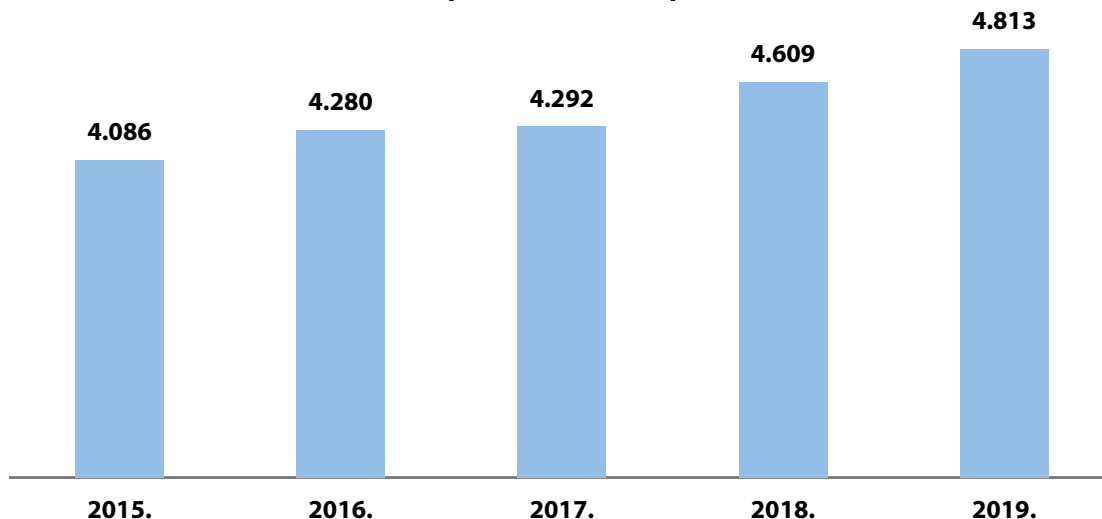

Anketa o putnim navikama osnovaca (uzorak: 204 učenika I, III, V i VII razreda)

slučaj u samom centru Rožaja, gdje su usljed nedostatka uređenih parkirališta automobili često nepropisno parkirani na trotoarima i samom kolovozu, što negativno utiče na mogućnosti kretanja pješaka, osoba smanjene pokretljivosti, osoba sa invaliditetom, starijih i

biciklista. Pritisak motornih vozila će i u narednom periodu biti veliki, budući da se broj registrovanih vozila u opštini svake godine raste, mada je stopa motorizacije još uvijek ispod crnogorskog prosjeka.

Broj registrovanih automobila u opštini Rožaje (2014-2019)

Izvor: Uprava za statistiku (MONSTAT)

Dostignuća

Opština je sprovela određene aktivnosti na području smirivanja saobraćaja. Tako je, na primjer, u sklopu projekta „Održiva urbana mobilnost u zemljama jugoistočne Evrope SUMSEEC II“ za vrijeme Evropske nedjelje mobilnosti 2019. godine postavljeno osam znakova „Uspori vožnju“ u okolini osnovnih i srednjih škola, kojima se vozači upozoravaju da prilagode brzinu u blizini obrazovnih usta-

nova. U okviru istog događaja izvršeno je zatvaranje 5 prolaza za automobile kroz gradski park Brezovačko brdo, što će boravak na toj zelenoj površini učiniti znatno prijatnijim. Takođe, tokom prethodnih nekoliko godina izvršeno je obilježavanje nekoliko parking mjesta za osobe sa invaliditetom (iza Opštine i kod Sportskog centra), mada su učestale žalbe građana da nesavjesni vozači koriste ta mjesta za nepropisno parkiranje svojih vozila.

CILJEVI

CILJ	CILJNA VRIJEDNOST	INDIKATOR
Racionalizovati parkirnu politiku	Do kraja 2021. uspostaviti uslove za sprovođenje nove parkirne politike	Broj uređenih naplatnih parking mjesta
	Godišnje ukloniti bar jedno divlje parkiralište	Broj uklonjenih divljih parkirališta
Smanjiti zavisnost od motornog prevoza	Broj ljudi koji na posao dolaze automobilom smanjiti sa 52% na 47% do 2025.	Procenat ljudi koji na posao idu automobilom (52% u 2019)
	Broj osnovaca koji u školu dolaze automobilom smanjiti sa 27% na 22% do 2025.	Procenat osnovaca koji u školu idu automobilom (27% u 2019)
Povećati bezbjednost na putevima	Do 2025. godine smanjiti broj nezgoda sa teškim tjelesnim povredama u kojima učestvuju motorna vozila za 25% u odnosu na 2019. u naselju Bandžovo brdo	Broj saobraćajnih nezgoda sa teškim tjelesnim povredama u kojima učestvuju motorna vozila u naselju Bandžovo brdo
	Do kraja 2022. izraditi registar crnih tačaka	Do kraja 2022. izrađen registar crnih tačaka
Smiriti motorni saobraćaj	Svake godine kreirati po najmanje jednu zonu 30 do 2025.	Broj novih zona „30“
	Zatvoriti najmanje jednu ulicu za motorni saobraćaj do 2025. godine	Broj zatvorenih ulica za motorni saobraćaj
	Uvesti zone smirenog saobraćaja ispred svih škola	Broj škola sa zonom smirenog saobraćaja
Racionalizovati parkirnu politiku	Do kraja 2021. započeti sprovođenje nove parkirne politike	Broj uređenih naplatnih parking mjesta

MJERE

Na osnovu ovih ciljeva i ciljnih vrijednosti utvrđene su sljedeće mjere za oblast optimizacije motornog saobraćaja:

Uspostavljanje sistemske parkirne politike

Opština će do kraja 2021. godine izraditi studiju i predlog regulisanja oblasti parkiranja u Rožajama, koja će se zasnivati na ciljevima Plana održive urbane mobilnosti. Sistemskom parkirnom politikom će se promovisati kontrolisano parkiranje u cilju rasterećenja centra grada od automobila i rješavanja problema sa nepropisnim parkiranjem. Opština će sprovesti obilježavanje i naplatu parking mjesta, pri čemu će tarife za parkiranje biće utvrđene na način da vremenskim ograničenjima i iznosom podstaknu kratkotrajno i destimulišu dugotrajno zadržavanje automobila u centru grada. Takođe, biće uređena i parking mjesta za vozila u kojima se prevoze osobe sa invaliditetom. Pored toga, dosljednim sprovođenjem parkirne politike povećać se saobraćajna kultura, unaprijediti bezbjednost na ulicama i omogućiti efikasnije upravljanje saobraćajem u opštini.

Smirivanje saobraćaja u naselju Bandžovo brdo

U gusto naseljenim područjima, a posebno u blizini škola i vrtića, Opština će sprovesti mjere za smirivanje saobraćaja kako bi poboljšala bezbjednost na ulicama i stanje životne sredi-

ne. Za tu namjenu biće izrađen plan smirivanja saobraćaja u naselju Bandžovo brdo. Neka od rješenja za usporavanje saobraćaja uključuju postavljanje sredstava za usporavanje (upozoravajuće oznake na kolovozu, zvučne trake, obojeni kolovoz i dr.), kao i fizičke prepreke (vještačke izbočine, izdignute ploče, teksture kolovoza, šikane, sužen kolovoz i dr.). Biće uvedene i zone 30, sa ograničenjem brzine kretanja vozila od 30 km/h, kao i zone usporenog saobraćaja, sa ograničenjem od 10 km/h. Ovakvim rješenjima će vozači biti primorani da prilagode brzinu, čime će se povećati bezbjednost svih učesnika u saobraćaju i dodatno stimulisati pješčenje i upotreba bicikla.

Izrada registra crnih tačaka

Opština će izraditi registar opasnih tačaka na kojima se često događaju saobraćajne nezgode. Time će se dati prioritet rješavanju kritičnih lokacija na način na budu bezbjedne za sve korisnike – djecu, starije, osobe sa invaliditetom, pješake, bicikliste, majke sa djecom i sl.

Aktivno promovisanje bezbjednosti u saobraćaju

Opština će kroz promotivne kampanje aktivno raditi na podizanju svijesti o bezbjednosti u saobraćaju, kao i o uticaju izbora vida prevoza na bezbjednost ljudi na ulicama. Promotivne kampanje biće usmjerene na edukaciju kako namlađih učesnika u saobraćaju (djece u vrtiću i učenika osnovnih srednjih škola) tako i odraslih. Akcije mogu uključivati edukativne kampanje, manifestacije, radionice i slično.

AKCIONI PLAN

MJERA	PROCIJENJENI TROŠKOVI	NOSILAC	ROK
Uspostavljanje sistemske parkirne politike	Studija 5.000 € Uređenje mjesta za kratkotrajno parkiranje (zavisno od studije) Uređenje mjesta za parkiranje OSI 2.000 €	Opština Rožaje, komunalna policija, eksterni konsultant, donatori	Studija 2021. Ostalo kontinuirano
Smirivanje saobraćaja u naselju Bandžovo brdo	Studija 3.000 € Smirivanje saobraćaja 25.000 €	Opština Rožaje, eksterni konsultant, donatori	Kontinuirano
Izrada registra crnih tačaka	–	Opština Rožaje	2022.
Aktivno promovisanje bezbjednosti u saobraćaju	1.000 € godišnje	Opština Rožaje, policija, osnovne i srednje škole, vrtići auto škole, mediji	Kontinuirano

Opština Rožaje